

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Co skrývá olbramovická Kalvárie

Středověké tvrziště „Kalvárie“

Na jihovýchodním okraji Olbramovic se přímo za humny domů nachází nápadný kopeček zvaný „Kalvárie“. Na první pohled je zřejmé, že byl uměle navršen, že sem do roviny u rybníka jaksi nepatří. Kopeček má pravidelný okrouhlý půdorys a je vysoký asi 7 metrů. Průměr základny je 40 metrů, šířka vrcholové plošiny 15 metrů.

Tajemná „mohyla“ po celá staletí podněcovala fantazii zdejšího německého obyvatelstva. V období tzv. první republiky byly zapsány dvě různé pověsti o vzniku kopečku. Podle jedné jde o mohylu, nasypanou nad společným hrobem vojáků padlých v dávných dobách ve velké bitvě. Podle druhé verze nechal před nějakou bitvou (husitů nebo Švédů) vojevůdce své oddíly slavnostně pochodovat a rozkázal, aby každý muž před něj vysypal přilbici plnou hlíny. Tak prý kopeček vznikl.

I v současnosti jsme v obci zachytili tuto pověst, pouze s malou obměnou, že k události mělo dojít v období napoleonských válek.

Je pozoruhodné, že se s obdobnou pověstí setkáváme u mnoha podobných umělých „mohyl“ na jižní Moravě. Josef Unger studoval tyto pověsti a jejich vztah ke středověkým tvrzím. Prokázal, že více

těchto objektů jsou středověká tvrziště. Jedná se o pozůstatky určitého typu malých tvrzí na uměle navršeném náspu, datované většinou do 13.-14. století. Ve své studii zaznamenal také olbramovickou „Kalvárii“. Podobné objekty a pověsti uvádí také například od Žabčic, Sokolnic, Valtic aj. Tento typ tvrze byl zřejmě sídlem málo významného rytíře a odpovídá celkovému rozšíření feudální držby v tomto období.

Na základě výše uvedeného můžeme „Kalvárii“ zodpovědně považovat za středověké tvrziště. I když to dnes není zřejmé, „Kalvárie“ bývala vodní tvrzí. Celé okolí bývalo ještě nedávno bažinaté. Západně od kopečku býval ještě po válce rybník, dnes jsou na jeho místě postaveny domy. Z rybníka vytékal potok obtékající tvrz. Přírodní ochrana bažinou bývala u těchto trzí zesílena vyhloubením vodního příkopu.

Olbramovická „Kalvárie“ nebyla dosud podrobně zkoumána odborníky na středověkou archeologii. Podle vyprávění pamětníků zde byl někdy v 50. letech proveden místními lidmi „amatérský výzkum“ – průkop do středu „mohyly“. Pokus byl neúspěšný, žádný hrob ani hrobová výbava nebyly nalezeny.

Podívejme se nyní na původ

pomístního jména „Kalvárie“. Na nejvyšším místě kopečku se v současnosti nachází železný kříž na kamenném podstavci. Tento typ kříže pochází z 18.-19. století a je v okolí Olbramovic na více místech u cest. Jeho umístění na „Kalvárii“ není původní. Byl přenesen od hřbitova teprve v roce 2003. Původně zde stávalo asi barokní sousoší představující ukřižování Krista na Kalvárii. Během posledního půlstoletí sochy zmizely a zůstalo jen jméno.

Domníváme se, že umístění soch na vrchol kopečku může souviset s olbramovickým hrdelním právem, že zde původně stávala šibenice. Když v roce 1440 získalo městečko Olbramovice hrdelní právo, bylo již

lebka“. Jiné jméno pro místo ukřižování Krista - „Golgota“ - již značí přímo popraviště. V odborné literatuře se traduje, že olbramovická šibenice byla za obcí u silnice směrem na Moravský Krumlov, v místě kde dosud stojí pozdně gotická boží muka. Pro tuto možnost se nám nepodařilo zjistit žádné konkrétní podklady.

V minulé Expedici jsme upozornili na některé mýty u pomístních jmen („skréže“, „cyrilometodějské kameny“). Pověsti kolem středověkých tvrzišť jsou dalším pěkným příkladem ze života lidové ústní tradice. Pokud srovnáme pověsti provázející další „kopečky“ - malá uměle navršená středověká tvrziště, můžeme

Kříž na vrcholu „Kalvárie“

tvrziště pravděpodobně nějakou dobu pusté. Hrdelní právo a s ním i šibenice zanikly roku 1729. Následně mohlo být místo šibenice osazeno barokním sousoším. Název „Kalvárie“ bývá překládán jako „místo zvané

si povšimnout, jak důsledně ústní tradice předává „podstatu příběhu“, že byla hlína nošena v čepicích či helmách vojáků. Naopak značná volnost panuje v „nepodstatném detailu“, jestli to byla vojska římská, tatarská, husitská, turecká, pruská či napoleonská.

Pro úplnost poznamenáváme, že téměř shodná pověst je v našem regionu spojena i s kopcem „Kumán“ u Ivančic. Tento nápadný kuželovitý kopec má být dle pověsti mohylou, navršenou kumánskými bojovníky a jak jinak než nošením hlíny v čepicích. Tento kopec má však přirozené skalnaté jádro a pro mnohem větší rozměry pravděpodobně nemohl být středověkým tvrzištěm. I když - kdo ví?

Zájemce o podrobnosti odkazujeme na článek Josefa Ungra „Moravská tvrziště v pověstech“, který vyšel v časopise Vlastivědný věstník moravský č. 23 (1971).

Na závěr děkujeme olbramovickému starostovi Lubomíru Čechovi za cenné připomínky a zvláště pak za popis novodobých proměn olbramovické „Kalvárie“ a okolí.

Napsali Bronislav a Eva Grunovi, Petrovice u M. Krumlova

Olbramovice na mapě prvního vojenského (josefského) mapování z konce 18. století. Šipka uprostřed mapky ukazuje na tvrziště „Kalvárii“.